

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Петър Кирилов Нешев, Тракийски университет – Стара Загора, избран за член на Научно жури по процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Исмини-Ангелики Георгиос Кавелиду, съгласно Заповед № 1041/07.06.2024 г. на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“ и определен за изготвяне на рецензия на основание Протокол № 5/27.05.2024 г.

Относно: представен дисертационен труд на тема „Емоционална интелигентност и академична успеваемост при сиблинги с типичен растеж и при тези със специални образователни потребности“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.2. Психология, Научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“ с автор Исмини-Ангелики Кавелиду.

За разработването на рецензията ми бяха предоставени дисертационен труд, автореферат, автобиография на кандидата. Документите показват, че Исмини Кавелиду е изпълнила успешно всички предвидени дейности в индивидуалния учебен план за целия срок на докторантурата и е преминала успешно през необходимата процедура за допускане до защита за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ съгласно Закона за висшето образование, Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагането на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав в Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Исмини Кавелиду съчетава научните си интереси и изследователски умения в областта на психологията с работата си като учител в държавно начално училище в Гърция.

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният за защита дисертационен труд е задълбочено и аргументирано изследване на актуален и значим проблем от областта на съвременната педагогическа и възрастова психология. Разработваната проблематика е структурирана и систематизирана много добре. Авторката обяснява как училищната среда може да помогне за развитието на емоционалната интелигентност и за академичната успеваемост на деца със специални образователни потребности. Дисертационният труд се състои

увод, три глави, заключение, научни приноси, литература и приложения. Текстът е в обем от 207 страници и съдържа 73 таблици, 38 фигури и 2 диаграми. Ползвани са 153 адекватни научни източника.

Актуалност и значимост на темата на изследването

Исмине Кавелиду посочва в увода значението на развитието на емоционалната интелигентност още от детска възраст за разпознаването и използването на емоциите в обучението и в общуването. Авторката правилно отбелязва, че емоционалната интелигентност има водеща роля за училищното представяне на ученици със специални образователни потребности. Емоционалната интелигентност, според Кавелиду, е способността на личността да разпознава, изразява и контролира емоциите си (с. 4). Точно са изяснени работните понятия емоционални умения, емоционално израстване, академични постижения, специални образователни потребности, училищна среда. Исмине Кавелиду разкрива генезиса на понятието емоционална интелигентност, като посочва, че първоначално емоционалната интелигентност се е смятала за част от социалната интелигентност. Тя разглежда теоретичните разработки на Питър Саловей и Джон Майер и статията им „Емоционална интелигентност“, която предизвиква научния интерес към емоционалната интелигентност.

Теоретична аргументация на изследването

В първа глава със заглавие „Преглед на литературата“ Исмине Кавелиду извършва сполучлив сравнителен анализ на различни научни концепции и теоретични подходи за обяснение на когнитивната и на емоционалната интелигентност. Авторката разглежда подробно множество определения, типологии и аспекти на изследвания проблем. Исмине Кавелиду представя теориите и моделите за когнитивната интелигентност на Бине, Спирман, Торндайк, Търстоун, Гилфорд, Вернон, Кетъл, Гарднър, Андерсън и Айзенк. Тя прави и успешна интерпретация на изследванията на емоционалната интелигентност на Питър Саловей, Джон Майер, Рувен Бар-Он.

Съществено място е отделено на идеите на един от най-известните съвременни изследователи на емоционалната интелигентност Даниел Голман, автор на книгата „Емоционална интелигентност“. Посочени са важни за днешната психология аспекти на емоционалната интелигентност - постигане на самоконтрол, изграждане на оптимистичен светоглед, влияние върху емоциите и поведението на други хора. Особено ценно е разбирането, че емоционалната интелигентност не е вродена дарба, а подлежи на обучение, развитие и тренинг. Емоционалната интелигентност е свързана с психичния потенциал на личността. Чрез

емоционалната интелигентност може да се предскажат академично представяне на личността и постигането на училищни успехи.

В първа глава са определени понятията академично представяне, академичен успех, деца със специални образователни потребности. Академичното представяне авторката определя като усилията на ученика да се адаптира към училищната среда и да постига добри оценки и резултати в учебния процес. То е показател за развитието на ученика и на способностите му за учене и за интелектуални изяви. Съвременното разбиране за академичното представяне е то да се разглежда във връзка с удовлетвореността на ученика от обучението и със създаването на позитивна учебна среда. Академичният успех или академичният неуспех са индикатори за адекватното или за недостатъчно доброто изпълнение от ученика на дидактическите или на учебни цели по време на работата му в клас. Академичният успех е критерий за това, доколко работата на ученика съответства на образователните стандарти и показва съществуването или липсата на проблеми при овладяването на учебния материал. Според Исмини Кавелиду академичното представяне е сложен научен, социален и житейски проблем, обусловен от взаимното влияние на семейната среда, училищната атмосфера, чувството за социално приемане или отхвърляне на ученика.

Децата се различават по своите академични успехи и способности за учене. Съществуват деца с увреждания и деца със специални образователни потребности. Този тип деца имат различни умствени, емоционални, физически и социални нужди, които след диагностициране изискват работа с терапевт или специални грижи от квалифициран специалист. Децата със специални образователни потребности се нуждаят от допълнителна помощ и внимание, за да могат да участват в учебния процес. За тях е необходимо да се създадат специфични образователни програми и методи на преподаване.

В съвременната психология интерес представляват чувствата и отношението на братята и сестрите с нормално развитие спрямо братята и сестрите със специални образователни потребности. В Гърция не е провеждано изследване по въпроса: съществуват ли различия в емоционалната интелигентност и в академичното представяне на братя и сестри с нормално развитие и със специални образователни потребности?

На базата на направения теоретичен анализ авторката формулира целта на дисертационния труд – изследване на връзката между емоционалната интелигентност и академичния успех в началното образование сред братя и сестри с нормално развитие и със специални образователни потребности в училищна среда.

Психологическа специфика на изследването

Една от силните страни на дисертационния труд е в разкриване на психологическата специфика на изследвания проблем. Емоционалната интелигентност е описана чрез следните пет характеристики:

Самопознание: чрез него личността разпознава собствените си емоции. Самопознанието е свързано с разбиране на влиянието, което емоциите имат върху мислите и поведението на личността. Чрез самопознанието човек осъзнава своите силни и слаби страни и изгражда вяра в себе си. Самопознанието осъществява пълноценното възприемане на емоциите.

Самоконтрол: чрез него личността управлява и контролира емоциите си по здравословен начин, поема инициативи, изпълнява задълженията си и се адаптира към промените. Учениците със слаб самоконтрол непрекъснато се борят с негативни емоции и много по-бавно се адаптират към промените в училището и в живота.

Мотивация: чрез нея разбираме емоциите, нуждите и притесненията на другите хора, разпознавайки емоционалните сигнали и тяхното значение. Колкото по-отворена е личността към собствените си емоции, толкова по-умело разбира емоциите на другите.

Социални умения: те са свързани с възможности за развиване и управление на добри взаимоотношения с хората. Социалните умения изразяват съпричастността ни към емоциите на другите хора. Едно от основните социални умения е способността на човек да изразява адекватно емоциите си спрямо конкретната социална ситуация.

Емпатия: умението на личността да се поставя на мястото на другия, да съпреживява, да изпитва състрадание, разбиране и подкрепа на проблемите, които има друг човек.

Познаването на характеристиките на емоционалната интелигентност ни помага да прогнозираме академичната успеваемост на учениците и да създадем подходяща училищна среда, стимулираща постиженията при учениците.

Практическа страна на изследването

Във втора глава авторката представя целта, задачите, хипотезите, дизайна, участниците и въпросника на проведено от нея емпирично изследване. Изследването е много добре планирано, организирано и реализирано на практика. Използваният въпросник е адекватен на целта и задачите на изследването.

Изследването е проведено сред 249 ученици. 128 от тях са със специални образователни потребности. За достоверност на резултатите като контролна група са включени братята и сестрите с нормално развитие на учениците със специални образователни потребности. Изследваните

променливи са демографски характеристики, затруднения в ученето, академично представяне, емоционална интелигентност. Изследването е реализирано в гръцки държавни начални училища и в частни центрове за творчески дейности на деца. Училищата са предимно общообразователни, но има и някои специални училища. Първоначално са открити и изследвани деца с обучителни затруднения, а по-късно са изследвани братята и сестрите на тези деца.

Авторката си е поставила като изследователска задача да установи дали има разлики в емоционалната интелигентност и в академичния успех в началното образование между братята и сестрите с типичен растеж и тези със специални образователни потребности. Тя е формулирала една основна и 10 допълнителни хипотези. Основната хипотеза е: има разлики в емоционалната интелигентност и в академичния успех в началното образование между братята и сестрите с типичен растеж и тези със специални образователни потребности.

Исмине Кавелиду разработва въпросник, състоящ се от 66 въпроса, разделен на три части. В първа част са включени четири въпроса за личните данни на участниците. Втората част съдържа три въпроса относно училищното представяне: оценка на училищното представяне, проблем с ученето или инвалидност, вид проблем с ученето или инвалидност. Третата част е съставена от въпроси за емоционалната интелигентност на учениците.

Приложимост на получените резултати

В трета глава е направен изчерпателен индуктивен статистически анализ на резултатите на изследването. Резултатите са представени прегледно, подредени са в таблици, фигури и диаграми. Показана е тяхната съотнесимост към целта, задачите и хипотезите на изследването. Постигнатите резултати и направените изводи са ценни за повишаване качеството на преподаване на началните учители в Гърция, което да доведе до развитие на емоционалната интелигентност и до по-добри академични резултати при учениците със специални образователни потребности. Това според мен е едно от многото достойнства на дисертационния труд.

По-значимите приложими резултати и направени изводи са следните:

Най-често срещаните проблеми при учениците със специални образователни потребности, които влияят върху академичното им представяне са разстройство от аутистичния спектър, разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност, дислексия, синдром на Аспергер.

Учениците с типично развитие показват по-високи резултати от тези със специални образователни потребности по отношение академичното представяне и по отношение на емоционалната интелигентност.

Сред учениците със специални образователни потребности най-високи резултати по отношение на емоционалната интелигентност са

постигнали учениците с дефицит на вниманието и хиперактивност, а най-ниски учениците с поведенчески затруднения.

Открита е статистически значима връзка между академичните постижения и пола. Момчетата имат по-лоши академични постижения от момичетата.

Установена е статистически значима връзка между нарушенията на способностите за обучение и пола. Момчетата са в по-голяма степен предразположени към такъв тип нарушения в сравнение с момичетата.

Има статистически значима връзка между нивото на образование и академичните постижения.

Съществува статистически значима връзка между типа училище, което учениците посещават и академичното представяне.

Учениците със специални образователни потребности имат по-ниски резултати по отношение на емоционалната интелигентност в сравнение с учениците, които нямат затруднения в обучението.

Има статистически значима връзка между пола и резултатите за емоционална интелигентност. Резултатите на момчетата за емоционална интелигентност са по-високи от тези на момчетата.

Съществува статистически значима връзка между нивото на образование и резултата от емоционална интелигентност.

Теоретичните и приложните постижения, представени в дисертационния труд са популяризирани в научните публикации на авторката.

Авторефератът представя адекватно и точно съдържанието, структурата, научните достойнства, водещите идеи, постигнатите резултати и приносите на дисертационния труд.

В дисертационния труд не открих текстове, които да са плагиатствани от други автори и до мен не са достигнали сигнали за това. Всички текстове, които Исмини Кавелиду е ползвала са цитирани коректно, като са спазени утвърдените стандарти.

Нямам критични бележки към дисертационния труд и автореферата към него.

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

1. Направен е задълбочен теоретичен анализ на емоционалната интелигентност и са систематизирани различни класификации на емоционалната интелигентност.
2. Установена е статистически значима разлика в академичното представяне на ученици със специални образователни потребности и на ученици с типично развитие.

3. Анализът на резултатите от проведеното емпирично изследване разкрива връзката между пола, вида на посещаваното училище и академичните постижения.
4. Посочена е степента на влияние на емоционалната интелигентност върху академичната успеваемост при ученици със специални образователни потребности и при ученици с типично развитие.
5. Разкрита е психологическата специфика на изследвания проблем и е обяснено как използваният изследователски инструмент може да подобри работата на учителите с деца със специални образователни потребности.

В заключение – представеният дисертационен труд на тема: „Емоционална интелигентност и академична успеваемост при сиблинги с типичен растеж и при тези със специални образователни потребности” е теоретично обоснован, структуриран е много добре, проведено е стойностно емпирично изследване. Резултатите са обработени прецизно и са направени аргументирани препоръки за успешната професионална работа на съвременния гръцки учител с деца със специални образователни потребности. Всичко това ми дава достатъчно основания убедено да изразя положителното си мнение и категорично да гласувам на Исмини-Ангелики Георгиос Кавелиду да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор по психология“ по Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.2. Психология, Научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“.

София, 14.06.2024 г.

Доц. д-р Петър Нешев

REVIEW

by Assoc. Prof., Doctor Petar Kirilov Neshev, Trakia University – Stara Zagora, elected as a member of the Scientific Jury under the procedure for the acquisition of the educational and scientific degree “Doctor” by Ismini Angeliki Kavelidou, according to Order No. 1041/07.06.2024 y. of the Rector of Southwestern University “Neofit Rilski” and appointed to prepare on review on the basis of Protocol No. 5/27.05.2024 y.

Subject: presented dissertation work on the topic “Emotional intelligence and academic success in primary education among siblings with typical growth and those with special educational needs” for the award of the educational and scientific degree “doctor” in the Field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, Professional direction 3.2. Psychology, Scientific specialty “Pedagogical and Age Psychology” with author Ismini Kavalidou.

For the development of the review, I was provided with a dissertation work, an abstract, the candidate’s curriculum vitae. The documents show that Ismini Kavalidou successfully completed all the planned activities in the individual study plan for the entire duration of the doctoral studies and has successfully gone through the necessary procedure for admission of defense for the acquisition of the educational and scientific degree “doctor” in accordance with Law of Higher Education, the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Regulations for the Implementation of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Regulations on the Conditions and The regulations for the development of the academic staff at Southwestern University “Neofit Rilski”.

Ismini Kavalidou combines her scientific interests and research skills in field of psychology with her work as a teacher in a public primary school in Greece.

General characteristic of the dissertation work

The dissertation work submitted for defense is a thorough and reasoned study of an actual and significant problem in the field of modern pedagogical and age psychology. The developed issue is structured and systematized very well. The author explains how the school environment can help develop the emotional intelligence and academic success of children with special educational needs. The dissertation consists of an introduction, three chapters, a conclusion, scientific contributions, literature and appendices. The text is 207 pages long and contains 73 tables, 38 figures and 2 diagrams. 153 adequate scientific sources were used.

Actuality and relevance of the research topic

Ismini Kavalidou points out in the introduction the importance of the development of emotional intelligence since childhood for the recognition and use of emotions in learning and in communication. The author rightly notes that emotional intelligence has a leading role in the school performance of students with special educational needs. Emotional intelligence, according to Kavalidou, is the ability of a person to recognize, express and control this emotions (p. 4).

The working concepts of emotional skills, emotional growth, academic achievement, special educational needs are precisely clarified. Ismini Kavalidou reveals the genesis of the concept of the emotional intelligence, pointing out that initially emotional intelligence was considered a part of social intelligence. She examines the theoretical developments of Peter Salovey and John Mayer and their paper “Emotional Intelligence” which sparked scientific interest in emotional intelligence.

Theoretical argumentation of the study

In the first chapter entitled “Literature Review” Ismini Kavalidou performs successful comparative analysis of various scientific concepts and theoretical approaches to explain cognitive and emotional intelligence. The author examines in detail numerous definitions, typologies and aspects of the studied problem. Ismini Kavalidou presents the theories and models of cognitive intelligence of Binet, Spearman, Thorndike, Thurstone, Guilford, Vernon, Kettle, Gardner, Anderson and Eysenck. She also makes a successful interpretation of emotional intelligence research of Peter Salovey, John Mayer, Reuven Bar-On.

A significant place is devoted to the ideas of one of the most famous modern researchers of emotional intelligence, Daniel Goleman, author of the book “Emotional Intelligence”. Aspects of emotional intelligence important for today’s psychology are indicated – achieving self-control, building an optimistic worldview, influencing the emotional and behavior of other people. It is especially valuable to understand that emotional intelligence is not an innate gift, but subject to learning, development and training. Emotional intelligence is related to a person’s mental potential. Through emotional intelligence, academic performance of the personality and achievement of school success can be predicted.

In the first chapter, the concepts of academic performance, academic success, children with special educational needs are defined. Academic performance is defined by the author as the student’s efforts to adapt to the school environment and achieve good grades and results in the learning process. It is an indicator of the student’s development and of his learning and intellectual performances. The modern understanding of academic performance is to consider it in relation to student satisfaction with learning and the creation of a positive learning. Academic success or academic failure are indicators of the student’s adequate or inadequate performance of the didactic or learning objectives during his/her class work. Academic success is a criterion of how well the student’s work corresponds to educational standards and indicates the existence or absence of problems in mastering the learning material. According to Ismini Kavalidou, academic performance is a complex scientific, social and life problem, determined by the mutual influence of the family environment, the school atmosphere, the student’s sense of social acceptance or rejection.

Children differ in their academic performance and learning abilities. There are children with disabilities and children with special educational needs. This

type of child has a variety of mental, emotional, physical and social needs that, once diagnosed, require work with a therapist or special care from a qualified professional. Children with special educational needs extra help and attention to be able to participate in the learning process. It is necessary to create specific educational programs and teaching methods for them.

In the modern psychology, the feelings and attitudes of siblings with normal development towards siblings with special educational needs are interest. In Greece, no research has been conducted on the question: are there differences in emotional intelligence and academic performance between siblings with normal development and those with special educational needs?

On the basis of the theoretical analysis, the author formulates the purpose of the dissertation – research of the relationship between emotional intelligence and academic success in primary education among siblings with normal development and special educational needs in a school environment.

Psychological specificity of the research

One of the strengths of the dissertation work is in revealing the psychological specificity of the researched problem. Emotional intelligence is described by the following five characteristics:

Self-knowledge: through it the person recognizes his own emotions. Self-knowledge is about understanding the influence that emotions have on a person's thoughts and behavior. Through self-knowledge, one realizes one's strengths and weaknesses and builds self-confidence. Self-knowledge brings about the full perception of emotions.

Self-control: through it the person manages and controls his emotions in a healthy way, takes initiatives, fulfills his duties and adapts to changes. Students with poor self-control constantly struggle with negative emotions and are much slower to adapt to changes in school and life.

Motivation: through it we understand the emotions, needs and concerns of other people, recognizing emotional signals and their meaning. The more open a person is to his own emotions, the better he understands the emotions of others.

Social skills: these relate to the ability to develop and manage good relationships with people. Social skills express our empathy for other people's emotions. One of the basic social skills is the ability of a person to adequately express his emotions in relation to the specific social situation.

Empathy: the ability of a person to put himself in the place of another person, to empathize, to feel compassion, understanding and support for the problems that another person has.

Knowing the characteristics of emotional intelligence helps us predict students' academic performance and create appropriate school environments that promote student achievement.

Practical side of the research

In the second chapter, the author presents the purpose, tasks, hypotheses, design, participants and questionnaire of her empirical research. The research is

very well planned, organized and implemented in practice. The questionnaire used is adequate to the purpose and tasks of the study.

The research was conducted among 249 students. 128 of them have special education needs. For the reliability of the results, the brothers and sisters with normal development of the students with special educational needs were included as a control group. The variables studied were demographic characteristics, learning disabilities, academic performance, emotional intelligence. The research was carried out in Greek public primary schools and in private centers for children's creative activities. The schools are mostly general, but there are also some special schools. Initially, children with learning disabilities were identified and studied, and later the siblings of these children were studied.

The author set out as a research task to determine if there are differences in emotional intelligence and in academic success in elementary school between siblings with typical growth and those with special educational needs. She has formulated one main and 10 additional hypotheses. The main hypothesis is: there are differences in emotional intelligence and in academic success in elementary education between siblings of typical growth and those with special educational needs.

Ismini Kavalidou developed a questionnaire consisting of 66 questions divided into three parts. The first part includes four questions about the personal data of the participants. The second part contains three questions about school performance: assessment of school performance, learning problem or disability, type of learning problem or disability. The third part is made up of questions about student's emotional intelligence.

Applicability of the obtained results

In the third chapter, a comprehensive inductive statistical analysis of the research results is made. The results are presented in an overview, arranged in tables, figures and diagrams. Their relevance to the purpose, tasks and hypotheses is shown. The results achieved and the conclusions drawn are valuable for increasing the quality of teaching of primary teachers in Greece, which will lead to the development of emotional intelligence and better academic results for students with special educational needs. This, in my opinion, is one of the many merits of a dissertation work.

The more significant applicable results and conclusions drawn are as follows:

The most common problems in students with special educational needs that affect their academic performance are autism spectrum disorder, attention deficit hyperactivity disorder, dyslexia and Asperger's syndrome.

Students with typical development show higher results than those with special educational needs in terms of academic performance and in terms of emotional intelligence.

Among students with special educational needs, the highest scores in terms of emotional intelligence were achieved by students with attention deficit and hyperactivity disorder and the lowest by students with behavioral difficulties.

A statistically significant relationship was found between academic achievement and gender. Boys perform worse academically than girls.

A statistically significant relationship was found between learning disabilities and gender. Boys are more prone to this type of disorders than girls.

There is a statistically significant relationship between level of education and academic achievement.

There is a statistically significant relationship between the type of school students attend and academic performance.

Students with special educational needs score lower on emotional intelligence than students without learning disabilities.

There is a statistically significant relationship between gender and emotional intelligence scores. Girls' scores on emotional intelligence are higher than boys' scores.

There is a statistically significant relationship between the level of education and the emotional intelligence score.

The theoretical and applied achievements presented in the dissertation work are popularized in the author's scientific publications.

The abstract adequately and accurately presents the content, structure, scientific merits, leading ideas, achieved results and contributions of the dissertation work.

In the dissertation work, I did not find texts that were plagiarized by other authors, and no signals of this have researched me. All the texts that Ismini Kavalidou used were quoted correctly, following established standards.

I have no critical remarks about the dissertation work and the abstract to it.

Scientific and scientific-applied contributions of the dissertation work

1. A thorough theoretical analysis of emotional intelligence has been made and various classifications of emotional intelligence have been systematized.
2. A statistically significant difference was found in the academic performance of students with special educational needs and students with typical development.
3. The analysis of the results of the conducted empirical research reveals the relationship between gender, the type of school attended and academic achievements.
4. The degree of influence of emotional intelligence and academic success in students with special educational needs and in students with typical development is indicated.
5. The psychological specificity of the researched problem is revealed and it is explained how the used research tool can improve the work of teachers with children with special educational needs.

In conclusion – the presented dissertation work on the topic “Emotional intelligence and academic success in primary education among siblings with typical growth and those with special educational needs” is theoretically grounded, very well structured, valuable empirical research has been conducted. The results have been processed precisely and reasoned recommendations have been made for the successful professional work of the modern Greek teacher with children with special educational needs. All this give me sufficient grounds to confidently express my positive opinion and categorically vote for Ismini Angeliki Kavalidou to be awarded the educational and scientific degree “doctor of psychology” in the Field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, Professional direction 3.2. Psychology, Scientific specialty “Pedagogical and Age Psychology”.

Sofia, 14.06.2024 y.

Assoc. Prof. Dr. Petar Neshev